

NORMIZACIJA ŠUMSKIH DRVNIH PROIZVODA U REPUBLICI HRVATSKOJ

STANDARDIZATION OF FOREST TIMBER PRODUCTS IN CROATIA

Ante P. B. KRPAN*, Marijan ŠUŠNJAR

SAŽETAK: Normizacija drvnih šumskih proizvoda i piljene građe u Republici Hrvatskoj počela je nakon osnivanja Tehničkog odbora 55 Oblo drvo i piljena građa u veljači 1997. U šumarstvu i drvoprerađivačkoj industriji Republike Hrvatske u uporabi su HRN sustav normi, koji nije sukladan međunarodnim ISO ili europskim normama te ne odgovara zahtjevima tržišta. Uključivanje proizvoda šumarstva i drvne industrije na svjetsko tržište pretpostavlja prihvaćanje ISO ili europskih normi ili donošenje vlastitih normi usklađenih s međunarodnim. Dosadašnjim radom Tehničkog odbora 55 predloženo je deset europskih normi koje se nalaze u postupku rasprave do konačnog prihvaćanja u statusu hrvatskih normi, osam europskih normi nalaze se u pripremi za prijedloge, a u postupku povlačenja nalaze se dvije dosadašnje hrvatske norme. Sadržaji europskih normi razlikuju se od važećih hrvatskih normi te će njihovo prihvaćanje uvjetovati promjenu načina rada. Stoga je neophodno započeti obrazovanje šumarskih zaposlenika i prilagodbu organizacije poslovanja šumarstva i primarne preradbe na novi sustav normi.

Glavne riječi: Tehnički odbor 55, normizacija, šumski drvni proizvod

1. UVOD - Introduction

Norme koje opisuju kakvoću i značajke proizvoda od velike su važnosti za razvoj svjetskog tržišta, jer uvjetuju jednakovrsnost proizvoda bez obzira na mjesto i način proizvodnje. Međunarodne norme su dokumenti utemeljeni na suglasnosti koji se na dragovoljnoj osnovi prihvaćaju na nacionalnoj razini. Svjetsko tržište počiva na sustavu slobodnog i javnog nadmetanja te stoga prisustnost proizvoda na tržištu zahtijeva prihvaćene međunarodne norme proizvoda ili nacionalne norme proizvoda usklađene s međunarodnim normama. Međunarodne normizacijske organizacije ISO (International Organization of Standardization) i IEC (International Electrotechnical Commission), čiji se djelokrug normizacije međusobno dopunjuje, čine potpun sustav za izradbu međunarodnih tehničkih sporazuma. Godine 1961. osnovan je Europski odbor za

normizaciju CEN (European Committee for Standardization) s ciljem razvoja europskih normi. Osim njega osnivaju se europske normizacijske organizacije CENELEC (European Committee for Electrotechnical Standardization) i ETSI (European Telecommunications Standards Institute). Ujedno to je početak stvaranja jedinstvenog europskog tržišta koji u potpunosti nastaje osnivanjem Europske Unije. Razvoj europskih normi krenuo je zbog potreba zemalja članica za međusobnim usklađivanjem njihovih nacionalnih normi. Usklađene europske norme trebaju utjecati na razvoj tržišta kroz promicanje slobodnog kretanja robe, uporabu proizvoda, smanjenje troškova proizvodnje i povećanje kakvoće proizvoda. One zamjenjuju tisuće različitih nacionalnih normi.

Rad normizacijskih organizacija i ustanova pokriva sva područja proizvodnje. Bečkim sporazumom 1991. godine Europski odbor za normizaciju CEN i Međunarodna normizacijska organizacija ISO sporazumjeli su se o suradnji na izradbi normi te prihvaćanju postojećih

*Prof. dr. sc. Ante P. B. Krapan

**Marijan Šušnjar, dipl. inž. šum.
Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Svetošimunska 25, 10 000 Zagreb

međunarodnih normi kao europskih normi. No, Europski odbor za normizaciju CEN i dalje će razvijati svoje vlastite norme iz područja u kojima ne postoje međunarodne norme ili one ne zadovoljavaju potrebe europskog tržišta. Normizacijska radna tijela za izradbu normi određenog područja proizvodnje nazivaju se tehnički odbori.

Rad na donošenju europskih normi ima trajan karakter. Pojedine norme unutar Europske Unije nalaze se u primjeni kao prednorme ili nacrti normi. Nacrt europske norme daje se na raspravu, te ako postane europska norma moraju ga prihvatiti sve zemlje članice Europskog odbora za normizaciju prema pravilima organizacije u statusu nacionalne norme bez ikakvih izmjena. Prednorma ima rok valjanosti ograničen na 3 godine. U tom vremenu ona se ispituje, ali se zahtijeva od zemalja članica njezina objava na nacionalnoj razini uz dopuštenu usporednu primjenu sučeljavajuće nacionalne norme do konačne odluke o prihvaćanju prednorme u statusu europske norme. Europsku normu moraju prihvatiti sve zemlje članice Europskog odbora za normizaciju prema pravilima organizacije u statusu

nacionalne norme bez ikakvih izmjena u određenom propisanom vremenskom roku.

Proizvodi proizvedeni prema europskim normama i stavljeni na tržište zemlje članice Europske Unije mogu se slobodno kretati unutar jedinstvenog europskog tržišta. Isto načelo vrijedi i za proizvode iz zemalja nečlanica. No, europske norme nisu obvezne, već imaju status dragovoljnih normi.

Rad na normizaciji u Republici Hrvatskoj počeo je nakon osnivanja Državnog zavoda za normizaciju i mjeriteljstvo. Državni zavod za normizaciju i mjeriteljstvo učlanjen je u Europski odbor za normizaciju CEN kao nacionalna normizacijska ustanova, ali nije član Međunarodne organizacije za normizaciju ISO. Tehnički odbori su osnivani sukladno tehničkim odborima navedenih normizacijskih organizacija. Osnivanje tehničkih odbora je propisano Članakom 10. Zakona o normizaciji (Narodne novine 55/96), a njihov rad Pravilnikom o načinu osnivanja i rada tehničkih odbora (Narodne novine 86/98). Uz tehničke odbore, člankom 11. navedenog Pravilnika propisuje se rad i osnivanje programskih odbora kao savjetodavnih tijela ravnatelja Zavoda u pojedinim područjima normizacije.

2. RAD TEHNIČKOG ODBORA 55 OBLO DRVO I PILJENA GRAĐA

Work of the Technical Committee 55 Round and sawn timber

U šumarstvu i drvoprerađivačkoj industriji Republike Hrvatske u uporabi su HRN sustav normi koji nije sukladan međunarodnim ili europskim normama te ne odgovara zahtjevima tržišta. Uključivanje proizvoda šumarstva i drvne industrije na svjetsko tržište pretpostavlja prihvaćanje ISO ili europskih normi ili donošenje vlastitih normi usklađenih s međunarodnim.

Tehnički odbor 55 Oblo drvo i piljena građa osnovan je 7. veljače 1997. godine u okviru Programskog odbora za drvo. U proteklom razdoblju došlo je do preustroja Tehničkog odbora 55 Oblo drvo i piljena građa i osnivanja dva pododбора: Tehnički pododbor za oblo drvo i Tehnički pododbor za piljenu građu. Zadatak Tehničkog odbora 55 je priprema i razmatranje prijedloga za izdavanje hrvatskih normi i prihvaćanja međunarodnih i europskih normi, izrada nacrti normi i daljnji radovi do izdavanja hrvatske norme u konačnom obliku. U svrhu izvršenja zadatka, Tehnički odbor 55 surađuje s ostalim tehničkim odborima iz istog ili bliskog područja rada te prati rad stručnih tijela međunarodnih i europskih normizacijskih organizacija iz istog područja rada. Dokumenti o radu stručnih tijela međunarodnih i europskih normizacijskih organizacija dostupni su preko Državnog zavoda za normizaciju i mjeriteljstvo. Iz područja šumarstva tj. šumskih proizvoda postoje tehnički odbori pri CEN i ISO normizacijskoj organizaciji. Područje rada Tehničkog odbora 55 Oblo

drvo i piljena građa poklapa se s radom sljedećih tehničkih odbora pri Međunarodnoj organizaciji za normizaciju ISO i Europskom odboru za normizaciju CEN:

ISO Technical committee 218 Sawn timber i sawlogs, semi-manufactures of timber (*ISO/TC 218 Oblo drvo i piljena građa, drvni poluproizvodi*) i

CEN Technical committee 175 Round and sawn timber (*CEN/TC 175 Oblo i piljeno drvo*)

ISO/TC 218 Oblo drvo i piljena građa, drvni poluproizvodi osnovan je početkom travnja ove godine i nastao je spajanjem ISO/TC 55 Sawn timber nad sawlogs (*Trupci i piljena građa*) sa ISO/TC 99 Semi-manufactures of timber (*Drvi poluproizvodi*).

U proteklom razdoblju Tehnički odbor 55 aktivno radi na pripremi hrvatskih normi. Pregledom niza normi o šumskim proizvodima iz područja rada navedenih tehničkih odbora ISO i CEN normizacijskih organizacija ustanovljen je veći broj europskih normi, koje su detaljnije od međunarodnih normi te lakše za uporabu i uvođenje u naš normizacijski sustav. Ali kako rad na donošenju europskih normi za šumske proizvode nije dovršen i mnoge norme su u početnim postupcima izradbe ili nisu pokrenute, stručnjaci Tehničkog odbora 55 moraju neprestano pratiti rad europske normizacije te se aktivno uključiti u njihovu izradbu.

Tehnički odbor 55 Oblo drvo i piljeno građa može predložiti objavu hrvatskih normi koje mogu biti norme u izvorniku na stranom jeziku uz nacionalni ovitak, prijevodi stranih normi ili usklađena nacionalna norma. Prijevodi moraju biti odobreni od Državnog zavoda za normizaciju i mjeriteljstvo. U postupku objave normi prvo se predlažu europske norme za prihvaćanje u nacionalni normizacijski sustav, a zatim se predaju u postupak rasprave. U tom razdoblju prijedlozi europskih normi daju se na uvid i razmatranje stručnjacima iz područja šumarstva i drvoprerađivačke industrije i donosi odluka o njihovoj objavi kao hrvatskih normi.

Prihvaćanje europskih normi nužno je sa stajališta uključivanja proizvoda šumarstva u tržište Europe. No, sadržaji europskih normi razlikuju se od danas uvrježenih normi HRN sustava te će prihvaćanje europskih normi uvjetovati promjenu uvrježenih načina rada i obradbe proizvoda. Ponajprije će navedene posljedice uzrokovati europske norme koje opisuju načine mjerenja dimenzija i značajki obloga drva, te razredbene norme po dimenzijama i kakvoći obloga drva. Stoga će u svrhu razumijevanja normi, Tehnički odbor 55 zahtijevati prihvaćanje mjernih i razredbenih europskih normi jedino uz obvezni prijevod na hrvatski jezik. Razredbene i mjerne norme prihvatit će se kao hrvatske norme sa službenim prijevodom na hrvatski jezik, dok će se ostale norme prihvatiti u izvornom obliku.

U posljednjem izdanju Glasila Državnog zavoda za normizaciju i mjeriteljstvo navedeni su prijedlozi deset europskih normi koje se nalaze u postupku rasprave do konačnog prihvaćanja u statusu hrvatskih normi. Ove norme odnose se na pojmove u svezi s oblim i piljenim drvom te metodama mjerenja i razredbe dimenzija obloga drva:

- EN 844-1 Round and sawn timber – Terminology – Part 1: General terms common to round and sawn timber
Oblo i piljeno drvo – Nazivlje – 1.dio: Osnovni nazivi za oblo i piljeno drvo
- EN 844-2 Round and sawn timber – Terminology – Part 2: General terms relating to round timber
Oblo i piljeno drvo – Nazivlje – 2.dio: Osnovni nazivi o obloj drvu
- EN 844-3 Round and sawn timber – Terminology – Part 3: General terms relating to sawn timber
Oblo i piljeno drvo – Nazivlje – 3.dio: Osnovni nazivi o piljenome drvu
- EN 844-4 Round and sawn timber – Terminology – Part 4: Terms relating to moisture content
Oblo i piljeno drvo – Nazivlje – 4.dio: Nazivi o sadržaju vlage

- EN 844-5 Round and sawn timber – Terminology – Part 5: Terms relating to dimensions of round timber

Oblo i piljeno drvo – Nazivlje – 5.dio: Nazivi o dimenzijama obloga drva

- EN 844-6 Round and sawn timber – Terminology – Part 6: Terms relating to dimensions of sawn timber

Oblo i piljeno drvo – Nazivlje – 6.dio: Nazivi o dimenzijama piljenoga drva

- EN 844-7 Round and sawn timber – Terminology – Part 7: Terms relating to anatomical structure of timber

Oblo i piljeno drvo – Nazivlje – 7.dio: Nazivi za anatomsku strukturu drva

- prEN 1309-2 Round and sawn timber – Method of measurement of dimensions – Part 2: Round timber

Oblo i piljeno drvo – Metoda mjerenja dimenzija - 2.dio: Oblo drvo

- EN 1315-1 Dimensional classification - Part 1: Hardwood round timber

Razredba dimenzija 1.dio: Oblo drvo listača

- EN 1315-2 Dimensional classification - Part 1: Softwood round timber

Razredba dimenzija 1.dio: Oblo drvo četinjača

Norma o metodi mjerenja dimenzija je trenutno nacrt norme, ali je pogodna za prihvaćanje. Njezina objava kao hrvatske norme bit će moguća tek kada postane norma u konačnom obliku.

Postupak povlačenja dosadašnjih hrvatskih normi je moguć tek kada Državni zavod za normizaciju i mjeriteljstvo objavi predložene europske norme kao hrvatske norme.

Na temelju objave gore navedenih europskih normi, u postupak rasprave za prihvaćanje u postupku povlačenja nalaze se dvije dosadašnje hrvatske norme:

- HRN D.B. 020 (1969) Dijelovi stabla, građa i značajke drva (nazivlje i definicije)
- HRN D.AO. 101 (1969) Greške drva (nazivlje, definicije i mjerenje)

Rad Odbora nastavlja se na razmatranju ostalih europskih normi i pripremi radnih materijala u svrhu donošenja odluke o njihovom prihvaćanju. Pripremljeni radni materijali za osam europskih normi razmotrit će se na skorom sastanku Tehničkog odbora i norme će se

predati nadležnoj ustanovi kao prijedlog za prihvaćanje. Navedene norme su nastavak niza o pojmovima vezanim za oblo i piljeno drvo i metodama mjerenja značajki i oštećenja obloga drva:

- EN 844-8 Round and sawn timber – Terminology – Part 8: Terms relating to features of round timber
Oblo i piljeno drvo – Nazivlje – 8.dio: Nazivi za značajke obloga drva
- EN 844-9 Round and sawn timber – Terminology – Part 9: Terms relating to features of sawn timber
Oblo i piljeno drvo – Nazivlje – 9.dio: Nazivi o značajkama piljenog drva
- EN 844-10 Round and sawn timber – Terminology – Part 10: Terms relating to discolouration and fungal attack
Oblo i piljeno drvo – Nazivlje – 10.dio: Nazivi o promjeni boje i napadu gljiva
- EN 844-11 Round and sawn timber – Terminology – Part 11: Terms relating to degrade by insects
Oblo i piljeno drvo – Nazivlje – 11.dio: Nazivi o oštećenjima drva od insekata
- prEN 844-12 Round and sawn timber – Terminology – Part 12: Additional terms and general index
Oblo i piljeno drvo – Nazivlje – 12.dio: Dodatni nazivi i kazalo
- EN 1310 Round and sawn timber – Method of measurement of features
Oblo i piljeno drvo – Metoda mjerenja značajka drva
- EN 1311 Round and sawn timber – Method of measurement of biological degrade
Oblo i piljeno drvo – Metoda mjerenja bioloških oštećenja
- EN 1438 Round and sawn timber – Symbols for timber and wood-based products
Oblo i piljeno drvo – Simboli za drvo i drvene proizvode

Tehnički odbor 55 je također predložio za prihvaćanje još tri europske norme o razredbi po kakvoći oblog drva listača, za koje je zbog važnosti obvezan prijevod na hrvatski jezik:

- EN 1316-1 Hardwood round timber – Qualitative classification – Part 1: Oak nad beech
Oblo drvo listača – Razredba kakvoće – 1.dio: Hrast i bukva
- EN 1316-2 Hardwood round timber – Qualitative classification – Part 2: Poplar
Oblo drvo listača – Razredba kakvoće – 2.dio: Topola
- EN 1316-3 Hardwood round timber – Qualitative classification – Part 3: Ash and maples and sycamore
Oblo drvo listača – Razredba kakvoće – 3.dio: Jasen, i javori

Pripremljene europske norme o razredbi obloga drva u klase kakvoće obuhvaćaju sljedeće vrste drva: hrast lužnjak, hrast kitnjak, bukva, sve vrste topola, obični jasen, gorski javor, javor mliječ i klen.

U pripremi se nalaze radni materijali europskih normi o razredbi po kakvoći obloga drva četinjača, točnije za sve vrste jele, smreke, ariša i duglazija, te za bijeli, crni i primorski bor. Nazivi tih normi su:

- EN 1927-1 Qualitative classification of softwood round timber – Part 1: Spruces and firs
Razredba kakvoće oblog drva četinjača – 1.dio: Smreke i jele
- EN 1927-2 Qualitative classification of softwood round timber – Part 2: Pines
Razredba kakvoće oblog drva četinjača – 2.dio: Borovi
- EN 1927-3 Qualitative classification of softwood round timber – Part 3: Larches and Douglas fir
Razredba kakvoće oblog drva četinjača – 3.dio: Ariši i duglazije

U vremenu dok se navedene mjerne i razredbene norme ne objave, potrebno je istraživanjima ustanoviti razlike prema uvriježenim načinima rada po važećim hrvatskim normama za oblo drvo i europskim normama. Na taj će se način šumarska i drvoprerađivačka javnost upoznati s promjenama u šumarstvu izazvanim novim normama. Promjene će se očitovati u radovima prikranja, preuzimanja i evidencije šumskih proizvoda te trgovini drvom. Također je neophodno započeti obrazovanje šumarskih djelatnika i prilagodbu organizacije poslovanja šumarstva i primarne preradbe u Hrvatskoj na novi sustav normi.

4. LITERATURA – References

- Krpan, A. P. B., Zečić, Ž., Poršinski, T., Šušnjar, M., 1998: Priručnik za terensku nastavu iz Eksploatacije šuma (Poglavlje: Izvod iz hrvatskih normi za oblo drvo), Šumarski fakultet Zagreb., str. 1-83.
- Morić-Gaćeša, V. 1999: Osnovan ISO/TC 218 – Oblo drvo i piljena građa, drveni poluproizvodi, Glasilo DZNM 1-2, str.50.
- Vuković, M. 1998: Europske norme, Glasilo DZNM 9-10, str.156-164.
- Zima, S. 1998: Tehnički odbori, Glasilo DZNM 9-10, str.165-168.
- Zima, S. 1999: Prvih tisuću novih hrvatskih normi, Glasilo DZNM 1-2, str.3-6.
- * Zakon o normizaciji. Narodne novine br. 55 (1996), str. 2336-2343.
- * Pravilnik o načinu osnivanja i rada tehničkih odbora. Narodne novine br. 86 (1998), str. 1930-1932.
- * Oglasnik za normativne navode, Glasilo DZNM 1-2 (1999), str. A28-A29.
- ** CEN: Programme of work. May 1997., str. 20-21.
- ** CEN: Programme of work. November 1998., str. 1-8.
- *** Radni materijali Tehničkog odbora 55 Oblo drvo i piljena građa
- *** Radni materijali CEN Technical committee 175 Round and sawn timber
- *** Radni materijali ISO/ Technical committee 218 Sawn timber i sawlogs, semi-manufactures of timber

SUMMARY: Standardization of forest timber products in Croatia began after foundation of the Technical Committee 55 Round and sawn timber in february 1997. The Croatian standardization system is not congruent with International and European standardization. Forest timber products are not correspond to the principles of global market so Croatian forestry have to accept International and European standards of round timber or to define new Croatian standards. The Technical Committee 55 are suggested 10 european standards for enquiry to acceptance, and 8 standards are prepared to be suggested. Two Croatian standards shall be withdrawn at the next period. European standards are different from Croatian standards and theirs acceptance will cause changes in the forest works and in the trade of round timber. Because of this, we have to start education of forest workers and adaption of forestry and timber industry business organization.

Key words: Technical Committee 55, standardization, forest timber product.